Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

20 päivänä joulukuuta 2017*

Ennakkoratkaisupyyntö – Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Lugano II -yleissopimus – Vireilläolovaikutus – Tuomioistuimen käsite – Sveitsin oikeuden mukainen sovittelijaviranomainen, joka vastaa pääasian menettelyä edeltävästä sovittelumenettelystä

Asiassa C-467/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Amtsgericht Stuttgart (Stuttgartin alioikeus, Saksa) on esittänyt 8.8.2016 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 22.8.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Brigitte Schlömp

vastaan

Landratsamt Schwäbisch Hall,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič sekä tuomarit A. Rosas, C. Toader (esittelevä tuomari), A. Prechal ja E. Jarašiūnas,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Aleksejev,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 5.7.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Brigitte Schlömp, edustajanaan D. Adam, Rechtsanwalt,

– Landratsamt Schwäbisch Hall, edustajanaan D. Vollmer, Rechtsanwalt,

– Sveitsin hallitus, asiamiehinään M. Schöll ja R. Rodriguez,

– Euroopan komissio, asiamiehinään M. Wilderspin ja M. Heller,

kuultuaan julkisasiamiehen 18.10.2017 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee 30.10.2007 allekirjoitetun tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevan yleissopimuksen (jäljempänä Lugano II -yleissopimus), jonka tekeminen hyväksyttiin yhteisön puolesta 27.11.2008 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/430/EY (EUVL 2009, L 147, s. 1), 27 ja 30 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa kantajana on Brigitte Schlömp ja vastaajana on Landratsamt Schwäbisch Hall (Schwäbisch Hallin alueellinen hallintoviranomainen, Saksa; jäljempänä hallintoviranomainen) ja jossa on kyse Schlömpin esittämästä elatusvelvoitetta koskevasta negatiivisesta vahvistuskanteesta (jäljempänä negatiivinen vahvistuskanne).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Lugano II -yleissopimus

3 Lugano II -yleissopimuksen II osastossa, jonka otsikko on ”Toimivalta”, olevaan 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta”, sisältyvän 5 artiklan 2 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jos henkilön kotipaikka on sopimusvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

– –

2. elatusapua koskevassa asiassa
   a) sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä elatusapuun oikeutetun kotipaikka tai asuinpaikka on – –”

4 Lugano II -yleissopimuksen II osaston 9 jakso, jonka otsikko on ”Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet”, sisältää kyseisen yleissopimuksen 27–30 artiklan. Sen 27 artiklan sanamuoto on seuraava:

”1. Jos tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita eri sopimusvaltioissa, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen.

2. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.”

5 Saman yleissopimuksen 30 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tätä jaksoa sovellettaessa asian katsotaan olevan vireillä tuomioistuimessa:

1. ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle, tai

2. jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.”

6 Lugano II -yleissopimuksen V osastoon, jonka otsikko on ”Yleiset määräykset”, sisältyvässä 62 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tässä yleissopimuksessa tarkoitetaan ’tuomioistuimella’ myös mitä tahansa viranomaisia, jotka valtio, jota tämä yleissopimus sitoo, on nimennyt käyttämään toimivaltaa tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.”

7 Lugano II -yleissopimuksen VII osastossa, jonka otsikkona on ”Suhde neuvoston asetukseen (EY) N:o 44/2001 ja muihin säädöksiin”, olevassa 64 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Tämä yleissopimus ei vaikuta siihen, miten Euroopan yhteisön jäsenvaltio[t] soveltavat [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettua neuvoston] asetusta (EY) N:o 44/2001 [(EYVL 2001, L 12, s. 1)] ja sen muutoksia, Brysselissä 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitettua yleissopimusta tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla ja tämän yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa Luxemburgissa 3 päivänä kesäkuuta 1971 allekirjoitettua pöytäkirjaa, sellaisina kuin ne ovat muutettuina Euroopan yhteisöön liittyvien valtioiden liittymisestä sanottuun yleissopimukseen ja pöytäkirjaan tehdyillä yleissopimuksilla, sekä Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan välillä Brysselissä 19 päivänä lokakuuta 2005 allekirjoitettua sopimusta tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

2. Tätä yleissopimusta on kuitenkin aina sovellettava:

a) tuomioistuimen toimivaltaa koskevissa asioissa, jos vastaajalla on kotipaikka sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan tätä yleissopimusta mutta ei mitään tämän artiklan 1 kohdassa mainituista säädöksistä, tai jos sellaisen valtion tuomioistuin on toimivaltainen tämän yleissopimuksen 22 tai 23 artiklan nojalla;

b) kun on kysymys 27 ja 28 artiklassa tarkoitetusta vireilläolosta ja toisiinsa liittyvistä kanteista ja kanne on nostettu sekä valtiossa, jossa sovelletaan yleissopimusta mutta ei mitään tämän artiklan 1 kohdassa mainituista säädöksistä, ja valtiossa, jossa sovelletaan sekä tätä yleissopimusta että jotakin tämän artiklan 1 kohdassa mainittua säädöstä;

_ _”

Unionin säännöstö

Asetus N:o 44/2001

8 Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 9 jakso, jonka otsikko on ”Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet”, sisältää asetuksen 27–30 artiklan. Mainitun asetuksen 27 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen.

2. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.”

9 Saman asetuksen 30 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tätä jaksoa sovellettaessa asian katsotaan olevan vireillä tuomioistuimessa:

1) ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle, tai

2) jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.”

Asetus (EU) N:o 1215/2012

10 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1), jolla kumottiin asetus N:o 44/2001, sovelletaan – lukuun ottamatta sen tiettyjä säännöksiä – 10.1.2015 lähtien.

11 Kyseisen asetuksen 29 artiklan 1 ja 2 kohdassa ja 32 artiklassa toistetaan pääosin asetuksen N:o 44/2001 27 ja 30 artiklan säännökset.

Asetus (EY) N:o 4/2009

12 Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 (EUVL 2009, L 7, s. 1) 3 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Elatusvelvoitteita koskevissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia:

a) vastaajan asuinpaikan tuomioistuin, tai

b) velkojan asuinpaikan tuomioistuin, tai

– –”

13 Saman asetuksen 68 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jollei 75 artiklan 2 kohdasta muuta johdu, tällä asetuksella muutetaan asetusta (EY) N:o 44/2001 korvaamalla mainitun asetuksen elatusvelvoitteita koskevat säännökset.”

Sveitsin oikeus

Siviiliprosessilaki

14 Siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 1 osan 4 osastoon, jonka otsikko on ”Vireilläolo ja kanteen peruuttamisen vaikutukset”, kuuluvassa 62 §:ssä, jonka otsikko on ”Vireilläolon alkaminen”, säädetään seuraavaa:

”1 Asia tulee vireille, kun jätetään sovitteluhakemus, nostetaan kanne taikka jätetään hakemus tai yhteinen avioerohakemus.

– –”

15 Sovittelumenettelyä säännellään siviiliprosessilain 2 osan 1 osastossa olevilla 197–212 §:llä. Siviiliprosessilain 197 §:ssä, jonka otsikko on ”Periaate”, säädetään seuraavaa:

”Riita-asian käsittelyä on edellettävä sovitteluyritys sovittelijaviranomaisessa.”

16 Siviiliprosessilain 198 §:ssä luetellaan poikkeukset, joiden perusteella sovittelumenettelyä ei käydä.

17 Siviiliprosessilain 2 osan 1 osastossa oleva 2 luku, jonka otsikko on ”Sovittelumenettely”, sisältää 202–207 §:n. Siviiliprosessilain 202 §:ssä, jonka otsikko on ”Johdanto”, säädetään seuraavaa:

”1 Menettely aloitetaan sovitteluhakemuksella. – –

2 Sovitteluhakemuksessa on nimettävä vastapuoli, vaatimukset ja riidan kohde.

3 Sovittelijaviranomainen antaa hakemuksen viipymättä tiedoksi vastapuolelle ja kutsuu samanaikaisesti asianosaiset kuulemistilaisuuteen.

– –”

18 Siviiliprosessilain 2 osan 1 osastossa oleva 3 luku, jonka otsikko on ”Sovinto ja lupa kanteen nostamiseen”, sisältää 208 ja 209 §:n. Siviiliprosessilain 208 §:n, jonka otsikko on ”Sovinto”, sanamuoto on seuraava:

”1 Jos sopimukseen päästään, sovittelijaviranomainen kirjaa sovintoratkaisun, kanteen hyväksymisen tai ehdottoman kanteen peruuttamisen pöytäkirjaan, jonka asianosaiset allekirjoittavat. Kukin asianosainen saa pöytäkirjan jäljennöksen.

2 Sovintoratkaisulla, kanteen hyväksymisellä tai ehdottomalla kanteen peruuttamisella on lainvoimaisen ratkaisun vaikutukset.”

19 Siviiliprosessilain 209 §:n, jonka otsikko on ”Lupa kanteen nostamiseen”, sanamuoto on seuraava:

”1 Jos sopimukseen ei päästä, sovittelijaviranomainen kirjaa tämän ja antaa luvan kanteen nostamiseen

– –

b. – – hakijalle

– –

3 Hakijalla on oikeus nostaa kanne tuomioistuimessa kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lupa kanteen nostamiseen on myönnetty.

_ –”

20 Siviiliprosessilain 2 osan 1 osastossa oleva 4 luku, jonka otsikko on ”Tuomioehdotus ja ratkaisu”, sisältää 210–212 §:n. Siviiliprosessilain 210 §:ssä, jonka otsikko on ”Tuomioehdotus”, säädetään seuraavaa:

”1 Sovittelijaviranomainen voi esittää asianosaisille tuomioehdotuksen

_ –

c. muissa varallisuusoikeudellisissa riita-asioissa, joiden arvo ei ylitä 5 000 [Sveitsin] frangia [(CHF) (n. 4 350 euroa)].

_ –”

21 Siviiliprosessilain 211 §:ssä, jonka otsikko on ”Vaikutukset”, säädetään seuraavaa:

”1 Tuomioehdotus hyväksytään ja sillä on lainvoimaisen ratkaisun vaikutukset, jos kukaan asianosaisista ei vastusta sitä 20 päivän kuluessa kirjallisesta tiedoksi antamisesta. Vastustusta ei tarvitse perustella.

2. Vastustuksen vastaanottamisen jälkeen sovittelijaviranomainen antaa luvan kanteen nostamiseen:

_ –”

22 Siviiliprosessilain 212 §:ssä, jonka otsikko on ”Ratkaisu”, säädetään, että ”sovittelijaviranomainen voi kantajan hakemuksesta ratkaista varallisuusoikeudelliset riidat, joiden arvo ei ylitä 2 000 [CHF:ia (n. 1 740 euroa)]” ja että ”menettely on suullinen”.

Kansainvälistä yksityisoikeutta koskeva Sveitsin liittovaltion laki

23 Kansainvälistä yksityisoikeutta koskevan Sveitsin liittovaltion lain (Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiaan, 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Toimivalta”, kuuluvassa 9 §:ssä, jonka otsikko on ”Vireilläolovaikutus”, säädetään seuraavaa:

”1 Kun samaa asiaa koskeva kanne on jo vireillä samojen asianosaisten välillä ulkomailla, Sveitsin tuomioistuin keskeyttää asian käsittelyn, jos on odotettavissa, että ulkomainen tuomioistuin antaa kohtuullisessa ajassa ratkaisun, joka voidaan tunnustaa Sveitsissä.

2 Sen määrittämiseksi, milloin kanne on pantu vireille Sveitsin tuomioistuimessa, kanteen nostamiseksi tarpeellisen ensimmäisen prosessitoimen päivämäärä on ratkaiseva. Sellaiseksi riittää sovittelumenettelyn aloittaminen.

3 Sveitsin tuomioistuin päättää asian käsittelyn, kun sille toimitetaan ulkomaisen tuomioistuimen ratkaisu, joka voidaan tunnustaa Sveitsissä.”

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymys

24 Schlömp, jonka kotipaikka on Sveitsissä, on H. S:n biologinen tytär; H. S. on avuntarpeensa vuoksi sijoitettu hoitolaitokseen Saksassa ja saa hallintoviranomaisen maksamia täydentäviä sosiaalietuuksia.

25 Saksan lainsäädännön nojalla julkisen vallan myöntämien etuuksien osalta oikeudet siirtyvät sosiaaliturvasta vastaaville elimille, joilla on oikeus vaatia takaisinsaantikanteella niiden korvaamista etuudensaajien biologisilta lapsilta, jotka ovat maksukykyisiä.

26 Hallintoviranomainen jätti 16.10.2015 sovitteluhakemuksen Friedensrichteramt des Kreises Reiat, Kanton Schaffhausenille (Reiatin hallintopiirin rauhantuomari, Schaffhausenin kantoni, Sveitsi), joka toimii sovittelijaviranomaisena, ja vaati Schlömpiä maksamaan 5 000 euron vähimmäismäärän sillä varauksella, että tätä määrää voidaan muuttaa häneltä pyydettyjen tietojen toimittamisen jälkeen.

27 Koska sovitteluyritys ei onnistunut, Friedensrichteramt des Kreises Reiat antoi 25.1.2016 Sveitsin oikeuden mukaisesti luvan kanteen nostamiseen, joka annettiin tiedoksi hallintoviranomaiselle 26.1.2016.

28 Hallintoviranomainen nosti Schlömpiä vastaan Kantonsgericht Schaffhausenissa (Schaffhausenin kantonin alioikeus, Sveitsi) 11.5.2016 kanteen, jossa vaadittiin tämän tuomion 26 kohdassa mainitun vähimmäismäärän maksamista elatusapuna sillä varauksella, että tätä määrää voidaan korottaa hänen maksukykyään koskevien mahdollisten lisätietojen perusteella.

29 Sovitteluhakemuksen toimittamisen jälkeen mutta ennen kanteen nostamista Kantonsgericht Schaffhausenissa Schlömp nosti asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan a tai b alakohdan nojalla negatiivisen vahvistuskanteen Amtsgericht (Familiengericht) Schwäbisch Hallissa (Schwäbisch Hallin alueellisen tuomioistuimen perheoikeudellisia asioita käsittelevä jaosto, Saksa) 19.2.2016 päivätyllä kirjelmällä, joka saapui kyseiseen tuomioistuimeen 22.2.2016.

30 Kyseinen tuomioistuin totesi 7.3.2016 tekemällään päätöksellä, ettei sillä ole alueellista toimivaltaa tutkia asiaa, ja siirsi sen ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen Amtsgericht Stuttgartiin (Stuttgartin alioikeus), jossa asia tuli vireille 21.3.2016.

31 Negatiivinen vahvistuskanne annettiin 26.4.2016 tiedoksi hallintoviranomaiselle, joka esitti 17.5.2016 vireilläolovaikutukseen perustuvan oikeudenkäyntiväitteen sillä perusteella, että oikeudenkäynti oli vireillä Sveitsissä, minkä vuoksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen oli keskeytettävä asian käsittely Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Schlömp vaati tämän väitteen hylkäämistä katsoen, että sovittelijaviranomainen ei ollut ”tuomioistuin”, joten Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdan määräyksiä ei voitu soveltaa.

32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tukeutuu unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja erityisesti 8.12.1987 annettuun tuomioon Gubisch Maschinenfabrik (144/86, EU:C:1987:528) ja 6.12.1994 annettuun tuomioon Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400) ja katsoo, että sekä hallintoviranomaisen Sveitsissä nostama kanne, jolla vaaditaan maksua ja tietoja, että Saksassa nostettu negatiivinen vahvistuskanne perustuvat molemmat kysymykseen siitä, onko Schlömpillä luovutetuista oikeuksista johtuva elatusvelvollisuus.

33 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että siviiliprosessilain säännöksistä ja erityisesti sen 62 §:n 1 momentista, luettuna yhdessä sen 202 §:n 1 momentin kanssa, ilmenee, että Sveitsin oikeudessa, lukuun ottamatta tiettyjä poikkeuksia, joita ei ole sovellettava nyt käsiteltävässä asiassa, asia tulee väistämättä vireille sovitteluhakemuksen jättämisellä. Tämän vuoksi kyseinen tuomioistuin katsoo, että sovittelumenettely ja myöhempi tuomioistuinmenettely muodostavat yhden ja saman menettelyllisen kokonaisuuden.

34 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii kuitenkin, voidaanko sovittelijaviranomainen, jolle sovitteluhakemus on jätetty, katsoa Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitetuksi ”tuomioistuimeksi”.

35 Tässä tilanteessa Amtsgericht Stuttgart on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Kuuluuko myös Sveitsin oikeuden mukainen sovittelijaviranomainen [Lugano II -yleissopimuksen] 27 ja 30 artiklassa tarkoitetun tuomioistuimen käsitteen soveltamisalaan?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

36 Kansallinen tuomioistuin tiedustelee ennakkoratkaisukysymyksellään, onko Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklaa tulkittava siten, että vireilläolovaikutustilanteessa ajankohta, jona on aloitettu Sveitsin oikeuden mukainen pakollinen sovittelumenettely sovittelijaviranomaisessa, muodostaa ajankohdan, jona asian katsotaan tulleen vireille ”tuomioistuimessa”.

Lugano II -yleissopimuksen sovellettavuus

37 Lugano II -yleissopimus tuli vireille Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton välillä 1.1.2011 (EUVL 2011, L 138, s. 1). Tämän yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti elatusapua koskevat asiat kuuluvat lähtökohtaisesti sen soveltamisalaan.

38 Aluksi on tutkittava, voidaanko Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan valossa, jolla määrätään tämän yleissopimuksen suhteesta asetukseen N:o 44/2001, Lugano II -yleissopimusta soveltaa pääasiassa.

39 Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdan mukaan tämä yleissopimus ei vaikuta siihen, miten Euroopan yhteisön jäsenvaltiot soveltavat asetusta N:o 44/2001 ja sen muutoksia. Kuten tämän yleissopimuksen 64 artiklan 2 kohdan b alakohdasta ilmenee, tätä yleissopimusta on kuitenkin joka tapauksessa aina sovellettava, kun on kysymys vireilläolosta ja kanne on nostettu sekä valtiossa, jossa sovelletaan yleissopimusta mutta ei mitään saman 64 artiklan 1 kohdassa mainituista säädöksistä – kuten Sveitsin valaliitossa – ja valtiossa, jossa sovelletaan sekä tätä yleissopimusta että jotakin tämän artiklan 1 kohdassa mainittua säädöstä – kuten Saksan liittotasavallassa.

40 Asetus N:o 44/2001 on kumottu asetuksella N:o 1215/2012, jota sovelletaan – tiettyjä sen säännöksiä lukuun ottamatta – 10.1.2015 alkaen.

41 Kuten asetuksen N:o 4/2009 68 artiklan 1 kohdasta ilmenee, tällä asetuksella muutetaan asetusta N:o 44/2001 korvaamalla mainitun asetuksen elatusvelvoitteita koskevat säännökset. Jollei asetuksen N:o 4/2009 siirtymäsäännöksistä muuta johdu, jäsenvaltioiden on elatusvelvoitteiden osalta sovellettava asetuksen N:o 44/2001 säännösten asemesta tähän asetukseen sisältyviä toimivaltaa, päätösten tunnustamista, täytäntöönpanokelpoisuutta ja täytäntöönpanoa sekä oikeusapua koskevia säännöksiä. Eräs asetuksen N:o 4/2009 toimivaltaa koskevista säännöksistä sisältyy sen 3 artiklan a alakohtaan.

42 Koska Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa viitataan asetukseen N:o 44/2001 tehtyihin muutoksiin, tämän viittauksen on ymmärrettävä kattavan asetukset N:o 4/2009 ja N:o 1215/2012.

43 Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 2 kohdan mukaisesti tätä yleissopimusta sovelletaan näin ollen pääasiassa.

Asiakysymys

44 Kuten Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, vireilläolovaikutustilanne syntyy, kun eri valtioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita.

45 Lugano II -yleissopimuksen 30 artiklassa määritellään päiväksi, jolloin asian katsotaan tulevan vireille tuomioistuimessa tämän yleissopimuksen II osaston 9 jaksoa sovellettaessa, joko ajankohta, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle, tai jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohta, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.

46 Aluksi on todettava, että nämä Lugano II -yleissopimuksen määräykset on laadittu lähes samasanaisiksi kuin asetusten N:o 44/2001 ja N:o 1215/2012 vastaavat artiklat.

47 Kuten myös julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 27 kohdassa, Lugano II -yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001, samoin kuin kaikkien siihen tehtyjen muutosten, toisiaan vastaavien sääntöjen yhdenmukaisen tulkinnan tavoite ilmenee erityisesti Lugano II -yleissopimuksen yhdenmukaisesta tulkinnasta ja pysyvästä komiteasta tehdyn pöytäkirjan N:o 2 (EUVL 2007, L 339, s. 27) viimeisestä perustelukappaleesta sekä tämän pöytäkirjan 1 artiklasta, joiden mukaan tuomioistuimilla, joita on pyydetty soveltamaan ja tulkitsemaan tätä yleissopimusta, on velvollisuus varmistaa kyseisten välineiden vastaavien määräysten ja säännösten yhdenmukainen tulkinta.

48 Unionin tuomioistuin on korostanut myös asetuksen N:o 44/2001 ja Lugano II -yleissopimuksen kohteen ja sanamuotojen identtisyyttä, mikä takaa johdonmukaisuuden näiden kahden oikeudellisen järjestelmän välillä (ks. vastaavasti lausunto 1/03 (uusi Luganon yleissopimus), 7.2.2006, EU:C:2006:81, 152 ja 153 kohta).

49 Kun otetaan huomioon Lugano II -yleissopimuksella ja asetuksilla N:o 44/2001 ja N:o 1215/2012 käyttöön otettujen vireilläolovaikutustilanteiden ratkaisemista koskevien järjestelmien samankaltaisuus ja tämän tuomion 47 kohdassa mainittu yhdenmukaisen tulkinnan tavoite, on katsottava, että Lugano II -yleissopimuksen 27 artikla on luonteeltaan objektiivinen ja automaattinen, ja se perustuu siihen ajalliseen järjestykseen, jossa asiat on pantu vireille kyseessä olevissa tuomioistuimissa (ks. analogisesti tuomio 4.5.2017, HanseYachts, C-29/16, EU:C:2017:343, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

50 Kuten myös julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 41 kohdassa, Lugano II -yleissopimuksen 30 artiklassa määritellään yhtenäisesti ja itsenäisesti kyseisen yleissopimuksen II osaston 9 jaksoa ja erityisesti sen 27 artiklaa sovellettaessa se ajankohta, jona asian katsotaan tulevan vireille tuomioistuimessa, sen vaaran vähentämiseksi, että eri sopimusvaltioissa on vireillä samanaikaisia menettelyjä.

51 Kun kyse on Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdassa säädetyistä edellytyksistä, jotka koskevat eri valtioiden tuomioistuimissa nostettujen kanteiden asianosaisten, perusteen ja kohteen identtisyyttä, on huomautettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, joka koskee asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan tulkintaa ja jota voidaan soveltaa Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan tulkintaan, seuraa, että kanteella, jolla vaaditaan toteamaan, että vastaaja vastaa vahingosta, on sama peruste ja sama kohde kuin kyseisen vastaajan nostamalla negatiivisella vahvistuskanteella, jolla vaaditaan toteamaan, ettei tämä ole vastuussa kyseisestä vahingosta (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2013, NIPPONKOA Insurance, C-452/12, EU:C:2013:858, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Nyt käsiteltävässä asiassa on niin – kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on todennut –, että sen käsiteltävänä olevan asian ja Kantonsgericht Schaffhausenissa vireillä olevan asian välillä on vireilläolovaikutustilanne, koska molempien asioiden taustalla on kysymys siitä, onko Schlömpillä luovutetuista oikeuksista johtuva elatusvelvollisuus.

53 Sveitsin siviiliprosessilaista ilmenee, että Sveitsin oikeuden mukaan asia tulee vireille, kun jätetään sovitteluhakemus, nostetaan kanne taikka jätetään hakemus tai yhteinen avioerohakemus. Sovittelumenettelyä säännellään lailla, sitä koskee kontradiktorinen periaate, ja se on lähtökohtaisesti pakollinen. Sen noudattamatta jättäminen aiheuttaa mahdollisen myöhemmän kanteen tutkimatta jättämisen. Sovittelumenettely voi johtaa joko lainvoimaiseen ratkaisuun asioissa, joiden arvo ei ylitä 2 000 CHF:ia (n. 1 740 euroa), tai tuomioehdotukseen, josta voi tulla lainvoimainen ratkaisu, jos sitä ei vastusteta, asioissa, joiden arvo ei ylitä 5 000 CHF:ia (n. 4 350 euroa), taikka sovintoratkaisun vahvistamiseen tai siihen, että myönnetään lupa kanteen nostamiseen. Viimeksi mainitussa tapauksessa hakijalla on oikeus nostaa kanne tuomioistuimessa kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lupa kanteen nostamiseen on myönnetty. Kansainvälistä yksityisoikeutta koskevan Sveitsin liittovaltion lain 9 §:ssä todetaan lisäksi vireilläolotilanteesta, että sen määrittämiseksi, milloin kanne on pantu vireille Sveitsin tuomioistuimessa, kanteen nostamiseksi tarpeellisen ensimmäisen prosessitoimen päivämäärän on oltava ratkaiseva, jolloin sovittelumenettelyn aloittamisen on oltava riittävää.

54 Kuten Sveitsin hallitus totesi suullisissa huomautuksissaan, sovittelijaviranomaisia yhtäältä koskevat lisäksi siviiliprosessilain takeet, jotka koskevat näinä viranomaisina toimivien rauhantuomareiden jääviyttä, ja toisaalta ne hoitavat tehtäviään täysin itsenäisesti.

55 Näistä säännöksistä ilmenee, että sovittelijaviranomaiset, jotka hoitavat niille siviiliprosessilaissa annettuja tehtäviä, voidaan katsoa Lugano II -yleissopimuksen 62 artiklassa tarkoitetuiksi ”tuomioistuimiksi”.

56 Lugano II -yleissopimuksen 62 artiklan sanamuodon mukaan ”tuomioistuimella” tarkoitetaan nimittäin myös mitä tahansa viranomaisia, jotka sopimusvaltio on nimennyt käyttämään toimivaltaa tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

57 Kuten kyseistä yleissopimusta koskevassa selitysmuistiossa, jonka on laatinut Fausto Pocar ja jonka neuvosto on hyväksynyt (EUVL 2009, C 319, s. 1), korostetaan, Lugano II -yleissopimuksen 62 artiklan muotoilu vahvistaa toiminnallisen lähestymistavan, jonka mukaan viranomainen määritetään tuomioistuimeksi pikemminkin suorittamansa tehtävän perusteella kuin virallisen luokittelunsa perusteella kansallisessa lainsäädännössä.

58 Kaiken edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklaa on tulkittava siten, että vireilläolovaikutustilanteessa ajankohta, jona on aloitettu pakollinen sovittelumenettely sovittelijaviranomaisessa Sveitsin oikeuden mukaisesti, muodostaa ajankohdan, jona asian katsotaan tulleen vireille ”tuomioistuimessa”.

Oikeudenkäyntikulut

59 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevan yleissopimuksen, joka allekirjoitettiin 30.10.2007 ja jonka tekeminen hyväksyttiin yhteisön puolesta 27.11.2008 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/430/EY, 27 ja 30 artiklaa on tulkittava siten, että vireilläolovaikutustilanteessa ajankohta, jona on aloitettu pakollinen sovittelumenettely sovittelijaviranomaisessa Sveitsin oikeuden mukaisesti, muodostaa ajankohdan, jona asian katsotaan tulleen vireille ”tuomioistuimessa”.

Allekirjoitukset